

УДК 658.7

Левченко В. О.

Макіївський економіко-гуманітарний інститут

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено теоретичні питання формування логістичної системи підприємства. Розглянуто підходи до визначення сутності логістичної системи, основні властивості логістичних систем. Запропоновано елементи структури логістичної системи підприємства.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, система, логістична система, елемент логістичної системи підприємства.

Постановка проблеми. В сучасних умовах динамічного розвитку соціально-економічних систем рівень сформованості, відкритості, адекватності їх елементів представляється важливим фактором ефективності їх функціонування. Логістична діяльність представляється одним з найважливіших напрямів функціонування суб'єктів господарювання, при цьому в сучасних умовах саме використання системного підходу надає можливість отримання максимального ефекту цього виду діяльності. Це обумовлює своєчасність та актуальність проблеми ефективного функціонування логістичних систем підприємств та організацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми формування логістичних систем підприємств та організацій, виокремлення їх елементів та встановлення взаємозв'язків між ними досліджували такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як Алькема В. Г., Гаджинський А. М., Клунко Н. С., Ларіна Р. Р., Міротін Л. Б., Ташбаєв І. Е., Николайчук В. Е., Окландер М. А., Фролова Л. В. та інші.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах особливого значення набуває питання теоретичного обґрунтування формування логістичних систем підприємств та організацій, систематизація принципів їх побудови та загальних властивостей, визначення структурних елементів з метою забезпечення ефективності функціонування такої системи.

Мета статті. Основною метою цієї роботи є дослідження теоретичних аспектів формування логістичної системи підприємства.

Виклад основного матеріалу. Дослідження питань формування логістичних систем потребує, перш за все, визначення сутності понять «логістика» та «логістична діяльність», які в сучасних умовах широко використовуються в економічній літературі та в практичній діяльності підприємств всіх галузей економіки.

Дослідження провідних вітчизняних та закордонних вчених дозволили сформувати ряд підходів щодо трактування сутності поняття «логістика», з яких найбільш поширеними є наступні:

- логістика як наука про управління;
- логістика як вид управлінської діяльності;
- логістика як система управління.

До підходу трактування логістики як науки про управління слід віднести наукові праці таких вчених: Гаджинського А. М. [5], Крикавського Є. В. [10], Міротін Л. Б., Ташбаєва І. Є. [12], Плоткіна Б. К. [18], Сидорова І. І. [20] та інших.

До другого підходу (логістика як вид наукової діяльності) слід віднести наукові праці таких вчених, як Ларіна Р. Р. [11], Тридід О. М. [22] та інших.

Логістика як система управління розглядається в працях таких вчених, як Бажина І. І. [3],

Николайчук В. Є., Кузнецової В. Г. [14] та інші.

Як відзначають Николайчук В. Є. та Кузнецова В. Г., у наукових працях спеціалістів з логістики можна відзначити два напрями толкування поняття «логістика» [14, с. 15-16]:

- трактовка логістики як сфери господарської діяльності по управлінню матеріальними і інформаційними потоками в сферах виробництва та обігу (логістика у вузькому розумінні);

- розширена трактовка, яка передбачає можливість управління потоками різної природи (логістика у широкому розумінні).

У вузькому розумінні логістика – це «напрямок господарської діяльності, який полягає в управлінні матеріальними потоками в сферах виробництва та споживання» [5]. Аналогічні визначення логістики представлено у роботах Алесинської Т. В. [1]; Бажина І. І. [3] та інших вчених.

У широкому визначенні логістика – це «методологія оптимізації економічних і управлінських процесів» [14, с. 11]. Тобто, логістичне управління, згідно даного напрямку, охоплює не тільки матеріальні потоки, але і потоки інших видів (інформаційні, фінансові, енергетичні тощо), що доведено у роботах Крикавського Є. В. [10]; Ларіної Р. Р. [11]; Міротіна Л. Б. та Ташбаєва І. Є. [12]; Плоткіна Б. К. [18]; Сидорова І. І. [20] та інших.

На думку Николайчук В. Є. та Кузнецова В. Г., принциповою відмінністю логістичного підходу до управління потоковими процесами від традиційного є поєднуюча ідея – «інтеграція окремих звеньїв поточкової ланцюгової системи, здатною швидко адаптуватися к проісходящим изменениям внешней и внутренней среды, а также интеграция всех аспектов планирования и управления потоковими процесами» [14, с. 16].

Нааявність різних підходів та напрямів визначення логістики свідчить про перспективність досліджень у даній сфері, розвиток теорії управління, активне використання методології логістичного управління у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

З поняттям «логістика» тісно пов'язано поняття «логістична діяльність». Логістична діяльність найчастіше розглядається як сукупність певних дій з практичної реалізації логістичної концепції.

Широке визначення сутності логістичної діяльності суб'єкта пропонують Загорна Т. О. та Ткачова А. В.: «Логістична діяльність підприємства – напрям господарської діяльності, який полягає в управлінні матеріальними і супутніми інформаційними, фінансовими та сервісними потоками підприємства, що здійснюється шляхом послідовного та взаємоузгодженого виконання логістичних операцій ... на основі принципів системності, комплексності, інтегрованості усіх ланок логістичного ланцюга з метою досягнення довгострокового

успіху у бізнесі ... в умовах ризиків, мінливості та невизначеності зовнішнього оточення» [21, с. 20]. Таке визначення в цілому відповідає тенденціям розвитку сучасної економічної науки.

Сучасний етап розвитку характеризується появою нового поняття – «інтегрована логістика». Це обумовлено наявністю такої тенденції сучасності як визначення нових факторів ефективності логістики та використання її у якості нової стратегічної інноваційної системи [13], що характерно як у межах міжфункціональної координації окремого підприємства, так і для макрологістичних систем.

Інтегрована логістика являє собою інтеграцію ключових бізнес-процесів підприємств (компаній), починаючи від кінцевого споживача, які охоплюють всіх постачальників продукції, послуг та інформації і створюють додану цінність для споживачів та інших зацікавлених осіб [19].

На думку Д. І. Панферова, інтегрований підхід дозволяє [16]:

- створити реальну можливість поєднання функціональних сфер логістики шляхом координації дій, які виконуються незалежними ланками логістичної системи, які розділяють загальну відповідальність у межах цільової функції;
- розділяти питання розподілу, управління виробництвом та постачання, при цьому усувати можливі розбіжності між функціональними сферами та відповідними підрозділами;
- мінімізувати протиріччя між виробничою сферою та маркетингом;
- систематизувати та упорядкувати інформаційні потоки.

Аналіз та систематизація результатів сучасних наукових досліджень дозволили визначити, що на сучасному етапі практично всі фахівці з логістики визначають її системний, інтегрований та комплексний характер.

Виходячи з результатів дослідження, окремої уваги заслуговує дослідження сутності поняття «логістична система».

Загальноприйняте, що система представляє собою множину взаємопов'язаних елементів, відокремлену від середовища, яка взаємодіє з ним [17].

Деякі автори відзначають, що перш ніж розглядати сутність логістичної системи, необхідно визначити закономірності, які притаманні системі взагалі та визначені для розуміння властивостей систем [1, 5, 8].

До закономірностей систем у загальному розумінні відносять [6, 17]:

1. Цілісність (ємерджентність) системи – виявляється у виникненні в системі нових інтегративних якостей, не властивих її окремим компонентам, що досягається за рахунок зворотних зв'язків, що відіграють найважливішу роль в управлінні складною системою.

2. Інтегративність системи – визначає причини, що зумовлюють виникнення та збереження систем, характеризує системоутворюючі, системозберігаючі фактори, серед яких важливу роль відіграють неоднорідність елементів та їх взаємодія.

3. Комунікативність системи – показує, що система не є ізольованою від зовнішнього середовища, а пов'язана з ним безліччю різноманітних зв'язків.

4. Ієрархічність системи або ієрархіч-

на упорядкованість – визначає структурні елементи система та взаємозв'язки між ними.

Вище перелічені принципи повною мірою можна вважати закономірностями логістичних систем.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що серед науковців існують два основні підходи до визначення поняття «логістична система», а саме:

- логістична система як упорядкована сукупність окремих взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, яка виконує окремі функції задля досягнення поставлених цілей, при цьому система характеризується як адаптивна з наявністю зворотного зв'язку [1, 5, 7, 12, 14, 23];

- логістична система як універсальний механізм управління об'єктом [4, 8, 9, 15].

Аналізуючи логістичні системи, Тридід О. М., Таньков К. М. та Леонова Ю. О. [22] підкреслюють, що, на думку більшості науковців, до властивостей логістичних систем слід віднести наступні:

- складність логістичної системи, що характеризується наявністю великої кількості її елементів, складним характером взаємодії між ними, складністю функцій системи, складною організацією управління, впливом на систему великої кількості стохастичних факторів зовнішнього середовища;
- ієрархічність логістичної системи, що означає підпорядкованість елементів системи нижчого рівня елементам вищого рівня у процесі логістичного управління;

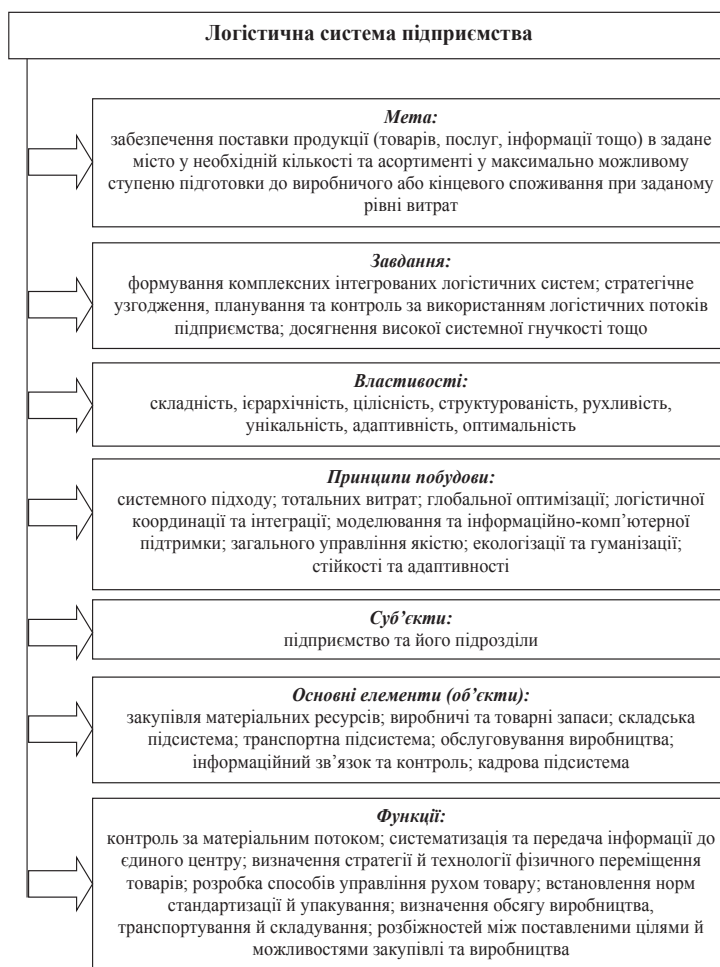

Рис. 1. Характеристика елементів логістичної системи підприємства

(складено за [9, 14, 22])

- цілісність логістичної системи, що характеризує здатність системи в цілому виконувати задану цільову функцію, що не властиво окремим її елементам та підсистемам;
- структурованість логістичної системи, що має на увазі наявність організаційної структури логістичної системи, що поєднує об'єкти та суб'єкти управління та організує їх взаємодію;
- рухливість логістичної системи, що визначає мінливість параметрів її елементів логістичної системи, яка обумовлена впливом зовнішнього середовища та внутрішніх факторів;
- унікальність логістичної системи, що означає її відносну неповторність та залежність від характерних особливостей функціонування суб'єкта господарювання;
- адаптивність логістичної системи, що характеризує її здатність змінюватися відповідно до умов зовнішнього середовища, а також змін внутрішнього цільового характеру.

Ніколайчук В. Є. відзначає, що до важливих властивостей логістичної системи відносяться [14, с. 54]:

1. Оптимальність – необхідна та попередньо задана властивість, яка надає можливість зберегти стійкість управління, спрощує процедуру аналізу та забезпечує вибір альтернативних варіантів прийняття управлінських рішень.

2. Адаптивність – властивість логістичної системи, яка дозволяє в умовах невизначеності та ризику організувати функціонування підприємства, визначити напрями та методи адаптації підприємства до нових умов.

Аналіз сутності категорії «логістична система» показав наявність різних підходів до її визначення, але при цьому всі автори згодні, що логістична система повинна мати властивості, що притаманні кожній системі, але з урахуванням специфіки виду діяльності.

Використання системного підходу потребує дослідження основних характеристик логістичних систем, що представлено на рис. 1.

До таких характеристик відносяться: мета, завдання, властивості системи, принципи її побудови, суб'єкти, основні елементи (об'єкти), функції.

Деякі автори [7] розділяють два види функцій логістичної системи:

1. Оперативні функції – функції, які безпосередньо пов'язані з операціями, які забезпечують рух товарно-матеріальних цінностей в сфері постачання (управління рухом сировини, матеріалів і готової продукції від постачальника до виробничого підприємства, складів чи сховищ), виробництва (управління запасами на кожній стадії виробничого процесу, а також переміщення готової продукції на оптові склади та роздрібні ринки збуту) та розподілу продукції (формування та використання каналів розподілу готової продукції по яких вона потрапляє від виробників до кінцевих споживачів).

2. Координаційні функції – функції, що полягають у врівноваженні попиту і пропозиції (виявлення і аналіз потреб в матеріальних ресурсах на кожному етапі виробництва; аналіз ринкового середовища підприємства; обробка замовлень на

готову продукцію), виконання яких потрібно для забезпечення злагодженої роботи всіх ланок підприємства.

На думку Алькема В. Г. логістичну систему можна представити як сукупність трьох підсистем: підсистеми планування та контролю, функціональної підсистеми та підсистеми забезпечення, які в свою чергу складаються з окремих ланок та елементів (рис. 1) [2, с. 178].

Елемент логістичної системи – це об'єкт, що є функціонально відокремленим та виконує локальну цільову функцію в межах загальної логістичної функції.

Виокремлюють ланки логістичної системи наступних видів [7]: ланки, що генерують логістичні потоки; ланки, що перетворюють логістичні потоки; ланки, що поглинають логістичні потоки. При цьому відзначається, що ланками логістичної системи можуть бути підприємства-постачальники матеріальних ресурсів, виробничі підприємства і їх підрозділи, збутові, торговельні, посередницькі організації різного рівня, транспортні і експедиційні підприємства, фінансові установи, підприємства інформаційно-комп'ютерного сервісу [7]. Таким чином, у якості елементів логістичної системи розглядаються суб'єкти всіх етапів логістичної діяльності.

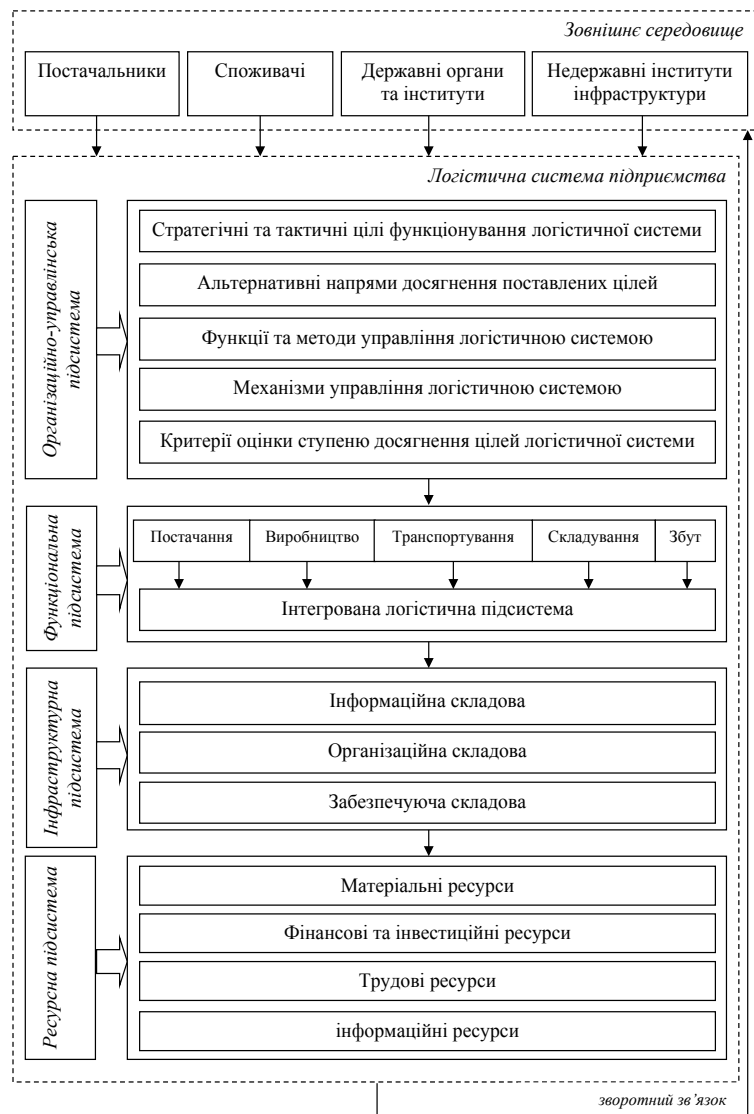

Рис. 2. Основні структурні елементи логістичної системи підприємства (авторський підхід)

Погоджуючись з даними підходами, визначимо, що на сьогодні не сформульовано єдиної думки щодо формування логістичної системи підприємства та виокремлення її основних елементів.

На наш погляд, логістична система – це сукупність організаційно-управлінських, функціональних, забезпечуючих та ресурсних складових, що носить динамічний характер та має на меті забезпечення максимального економічного ефекту її функціонування.

З позиції автора логістична система поєднує у собі чотири підсистеми, що представлено на рис. 2:

- організаційно-управлінська підсистема,
- функціональна підсистема,
- інфраструктурна підсистема,
- ресурсна підсистема.

Саме поєднання таких елементів з встановленням взаємозв'язків між ними надає можливість її динамічного розвитку. Кожна з наведених підсистем містить окремі елементи, які функціонують у взаємозв'язку та взаємозалежності з метою забезпечення ефективності функціонування системи взагалі. Наявність зворотного зв'язку надає можливість своєчасного реагування на зміни зовнішнього середовища та адаптації логістичної системи до виявлених змін.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження свідчить про те, що саме використання принципу системного підходу надає підприємству наступні можливості: сформувати стратегічні та тактичні цілі функціонування логістичної системи підприємства; виявити всі можливі альтернативні шляхи досягнення поставлених цілей в короткостроковому періоді та в перспективі, а також обрати з них найбільш ефективні; виокремити елементи логістичної системи та встановити взаємозв'язки між ними.

Крім того, формування логістичної системи підприємства дозволить встановити зовнішні фактори впливу на функціонування логістичної системи та оцінити їх вплив з використанням сучасних наукових методів; виявити внутрішні фактори впливу на логістичну систему та встановити обмеження її функціонування; системно оцінити можливі наслідки реалізації обраного варіанту розвитку; проводити своєчасні організаційні зміни в логістичній системі, обумовлені змінами зовнішнього та внутрішнього середовища; отримати максимальний ефект при оптимізації функціонування логістичної системи з метою підвищення конкурентоспроможності суб'єкту господарювання.

Список літератури:

1. Алесинская Т. В. Основы логистики. Общие вопросы логистического управления : учебное пособие / Т. В. Алесинская. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – 121 с.
2. Алькема В. Г. Концепція оцінювання розвитку мікрологістичних систем / В. Г. Алькема // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 8. – С. 177-181.
3. Бажин И. И. Логистический менеджмент / И. И. Бажин. – Харьков : Консум, 2005. – 440 с.
4. Банько В. Г. Логистика : навч. посібник (2-е вид., перероб.) / В. Г. Банько. – К. : КНТ, 2007. – 332 с.
5. Гаджинский А. М. Логистика : учебник для студентов высших учебных заведений. – 12-е изд., перераб. и доп. / А. М. Гаджинский. – М : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2006. – 432 с.
6. Горбань О. М. Основы теории систем та системного аналізу : навч. посібник / О. М. Горбань, В. Є. Бахрушин. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2004. – 204 с.
7. Дудар Т. Г. Основы логистики : навч. посібник / Т. Г. Дудар, Р. В. Волошин. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 176 с.
8. Кальченко А. Г. Логистика : підручник / А. Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 284 с.
9. Клунко Н. С. Оцінка витрат і ефективності функціонування логістичної системи фармацевтичних підприємств України / Н. С. Клунко, М. В. Рета // Бізнес – Інформ. – № 10. – 2011. – С. 76-80.
10. Крикавський С. В. Логістичне управління : підручник / С. В. Крикавський. – Львів : Львівська політехніка, 2005. – 684 с.
11. Ларина Р. Р. Логистика в управлении организационно-экономическими системами : монография / Р. Р. Ларина, В. И. Пилошенко, В. Н. Амитан. – Донецк : ВИК, 2003. – 239 с.
12. Миротин Л. Б. Системный анализ в логистике : учебник / Л. Б. Миротин, Б. Э. Ташбаев. – М. : Издательство «Экзамен», 2002. – 480 с.
13. Миротин Л. Б. Эффективность интегрированной логистики [Электронный ресурс] / Л. Б. Миротин, А. Г. Некрасов. – Режим доступа : <http://alvan-un.ru/logistika/201-efektivnist-integrovanoi-logistiki-chastina-1.html>
14. Николайчук В. Е. Логистика : теория и практика управления: учебное пособие / В. Е. Николайчук, В. Г. Кузнецов. – Донецк : НОРД-ПРЕСС, 2006. – 540 с.
15. Окландер М. А. Контуры экономической логистики : монография / М. А. Окландер. – К. : Наук. думка, 2000. – 176 с.
16. Панферов Д. И. Интеграция логистики [Электронный ресурс] / Д. И. Панферов // Планово-экономический отдел. – № 6. – 2011. – Режим доступа : http://www.profiz.ru/peo/6_11/integracija/
17. Перегудов Ф. И. Введение в системный анализ / Ф. И. Перегудов, Ф. П. Тарасенко. – М. : Высшая школа, 1989. – 367 с.
18. Плоткин Б. К. Основы логистики : учеб. пособие / Б. К. Плоткин. – Л. : ЛФЭИ, 2001. – 253 с.
19. Савчук К. І. Інтегрована логістика в управління підприємством [Електронний ресурс] / К. І. Савчук. – Режим доступу: <http://www.intkonf.org/savchuk-ki-integrovanana-logistika-v-upravlinnya-pidpriemstvom>.
20. Сидоров И. И. Логистическая концепция управления предприятием / И. И. Сидоров. – СПб. : ДНТП об-ва «Знание» ; ИВЭСЭП, 2001. – 168 с.
21. Ткачова А. В. Управління логістичною діяльністю промислових підприємств : монографія / А. В. Ткачова, Т. О. Загорна. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2012. – 260 с.
22. Тридід О. М. Логистика: навчальний посібник / О. М. Тридід, К. М. Таньков, Ю. О. Леонова. – К. : ЦУЛ, 2008. – 176 с.
23. Фролова Л. В. Логістичне управління підприємством : теоретико-методологічні аспекти : монографія / Л. В. Фролова. – Донецьк : ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2004. – 161 с.

Левченко В. О.

Макеевский экономико-гуманитарный институт

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Исследованы теоретические вопросы формирования логистической системы предприятия. Рассмотрены подходы к определению сущности логистической системы, основные характеристики логистических систем. Предложены элементы структуры логистической системы предприятия.

Ключевые слова: логистика, логистическая деятельность, система, логистическая система, элемент логистической системы.

Levchenko V. O.

Makeyevka Economics and Humanities Institute

THEORETICAL ASPECTS FORMATION OF LOGISTICS SYSTEMS COMPANY

Summary

The theoretical aspects of forming a logistics systems company. The approaches to the definition of the logistics system, the basic characteristics of logistics systems. Proposed by structure elements logistics system.

Key words: logistics, logistic activities, system, logistics system, element of the logistics system.